

Regeringen
Utbildningsdepartementet

Luntnakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Anna-Karin Magnusson

YTTRANDE

2007-08-28

Reg.nr.: 641-3515-06

Yttrande angående ansökan från Johannelunds teologiska högskola, Uppsala om rätt att utfärda kandidatexamen i teologi 180 högskolepoäng

(Remiss 2006-09-08, dnr U2006/189/UH)

Högskoleverket föreslår att ansökan från Johannelunds teologiska högskola, Uppsala om rätt att utfärda kandidatexamen i teologi 180 högskolepoäng beviljas.

Ansökan

Johannelunds teologiska högskola har ansökt hos regeringen om rätt att utfärda kandidatexamen i teologi. Högskoleverket har anmodats avge yttrande i ärendet.

För granskning av ansökan har Högskoleverket utsett två sakkunniga: professor Anders Bäckström, Uppsala universitet och rektor Lars Haikola, Campus Helsingborg, Lunds universitet.

De sakkunniga har granskat högskolans ansökan med bilagor samt det kompletterande material som begärts in. De sakkunnigas yttrande bifogas.

De sakkunnigas bedömning

De sakkunniga menar att Johannelunds teologiska högskola utgör en liten men god utbildningsmiljö med en särskild pedagogisk profil. Det finns en risk att den lilla miljön ej medger bredd och mångfald, men lärarkompetensen har systematiskt förstärkts under senare år och studentpopulationen har breddats. Det är viktigt att denna medvetna och positiva utveckling drivs framåt. Lärarstaben behöver dock ytterligare breddas avseende kön. Det finns dessutom skäl att fortsätta följa situationen när det gäller frågan om hur utbildningen utvecklas i samklang med examensordningen som trädde i kraft den 1 juli 2007. I synnerhet gäller detta med avseende på hur den successiva fördjupningen inom det huvudsakliga området säkras inom ramen för kandidatexamen.

Högskoleverkets ställningstagande

Högskoleverket instämmer i de sakkunnigas bedömning och föreslår att ansökan från Johannelunds teologiska högskola om rätt att utfärda kandidatexamen i teologi 180

högskolepoäng beviljas. Högskoleverket avser också att följa upp föreliggande granskning när det gäller säkringen av den successiva fördjupningen inom det huvudsakliga området i samband med den ämnes- och programutvärdering som för teologins del kommer att inledas hösten 2007.

Beslut i detta ärende har fattats av universitetskansler Anders Flodström efter föredragning av utredare Anna-Karin Magnusson i närvaro av kanslichef Lennart Ståhle och avdelningschef Clas-Uno Frykholm.

Anders Flodström

Anna-Karin Magnusson

Bilaga:
Bedömargruppens yttrande

Kopia till:
Johannelunds teologiska högskola, Uppsala
De sakkunniga

Bedömagruppens yttrande

Johannelunds teologiska högskola (JTH) har ansökt om rätt att utfärda kandidatexamen i teologi. För bedömning av ansökan har Högskoleverket utsett två sakkunniga, nämligen professor Anders Bäckström från Uppsala universitet och rektor Lars Haikola från Blekinge tekniska högskola. Agnes Ers och Anna-Karin Magnusson från Högskoleverket har medverkat som gruppens sekreterare.

Vår bedömning baseras på skriftligt underlag från JTH, samt ett platsbesök då högskolans rektor, utbildnings- och programansvariga, studenter och lärare intervjuades.

Utgångspunkter

Till grund för vår bedömning ligger de kvalitetsaspekter som Högskoleverket tillämpar i samband med prövningar av rätt att utfärda examina (Högskoleverkets rapport 2001:4 R).

Omfattning och mål för kandidatexamen föreskrivs i högskoleförordningen, Bilaga 2 – Examensordningen:

Kandidatexamen

Omfattning

Kandidatexamen uppnås efter att studenten har fullgjort kursfordringar om 180 högskolepoäng (hp) med viss inriktning som varje högskola själv bestämmer, varav minst 90 hp med successiv fördjupning inom det huvudsakliga området (huvudområdet) för utbildningen.

Mål

Kunskap och förståelse

För kandidatexamen skall studenten

- visa kunskap och förståelse inom huvudområdet för utbildningen, inbegripet kunskap om områdets vetenskapliga grund, kunskap om tillämpliga metoder inom området, fördjupning inom någon del av området samt orientering om aktuella forskningsfrågor.

Färdighet och förmåga

För kandidatexamen skall studenten

- visa förmåga att söka, samla, värdera och kritiskt tolka relevant information i en problemställning samt att kritiskt diskutera företeelser, frågeställningar och situationer,
- visa förmåga att självständigt identifiera, formulera och lösa problem samt att genomföra uppgifter inom givna tidsramar,

- visa förmåga att muntligt och skriftligt redogöra för och diskutera information, problem och lösningar i dialog med olika grupper, och
- visa sådan färdighet som fordras för att självständigt arbeta inom det område som utbildningen avser.

Värderingsförmåga och förhållningssätt

För kandidatexamen skall studenten

- visa förmåga att inom huvudområdet för utbildningen göra bedömningar med hänsyn till relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter,
- visa insikt om kunskapens roll i samhället och om människors ansvar för hur den används, och
- visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och att utveckla sin kompetens.

Självständigt arbete (examensarbete)

För kandidatexamen skall studenten inom ramen för kursfordringarna ha fullgjort ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 15 hp inom huvudområdet för utbildningen.

Övrigt

För kandidatexamen med en viss inriktning skall också de preciserade krav gälla som varje högskola själv bestämmer inom ramen för kraven i denna examensbeskrivning.

Vårt yttrande är en helhetsbedömning av lärosätets förutsättningar att ge en utbildning för kandidatexamen i teologi av god kvalitet.

Bakgrund

Johannelunds teologiska högskola (JTH) ägs av Evangeliska Fosterlandsstiftelsen (EFS) – en folkrörelse inom Svenska kyrkan. JTH har sedan 1993 rätt att utfärda högskoleexamen i teologi. Högskolan bedriver ett treårigt respektive femårigt prästutbildningsprogram där studenterna kombinerar studier vid JTH med studier vid Teologiska fakulteten, Uppsala universitet. Kurserna vid JTH har tillgodoräknats inom ramen för teologie kandidatexamen om 140 eller 160 poäng vid Uppsala universitet.

Den 1 juli 2007 införs en ny utbildnings- och examensstruktur i den högre utbildningen. Ett antal examina som hittills funnits som yrkesexamina i examensordningen ersätts med en generell examen, bland dem teologie kandidatexamen. I samband med dessa förändringar i examensordningen ansöker JTH om rätt att utfärda kandidatexamen i teologi om 180 hp. Som motiv för ansökan anför JTH, att JTH sedan 1970-talet har haft en treårig teologisk utbildning, att JTH sedan 1993 har gett högskolekurser på B- och C-nivå och att JTH har utvecklat lärarkompetensen väsentligt. Andra motiv som

anges i ansökan är krav på utbildningsförändringar från avnämare och ägare som för anställningsbarhetens skull önskar se en utveckling vad gäller examensnivåer.

Beskrivning

Utbildningen

Det planerade kandidatprogrammet omfattar kurser om 180 hp. JTH har utformat tre inriktningar för programmet: Exegetisk teologi, Systematisk teologi och Historisk/praktisk teologi. Samtliga inriktningar resulterar i en generell kandidatexamen med teologi som huvudområde.¹ Inom ramen för alla inriktningar ingår en grundkurs i religionsvetenskap om 30 hp som genomförs vid Uppsala universitet. Sedan följer kurser på B- och C-nivå i Exegetisk, Systematisk och Historisk/praktisk teologi. Beroende på inriktning varierar antalet poäng i respektive ämne. Utbildningen avslutas med ett självständigt arbete om 15 hp med den inriktning studenten har valt. Detta gör att fördjupningen om 90 hp uppnås om grundkursen i religionsvetenskap inkluderas.

Programmet med sina olika inriktningar skall även i framtiden ges i samarbete med Teologiska fakulteten vid Uppsala universitet. JTH avser att fortsätta det redan etablerade samarbetet där studenter antagna vid JTH skall inhämta ungefär halva sin kandidatexamen i teologi vid Uppsala universitet (inklusive grundkursen om 30 hp). Om JTH tilldelas examensrätt på kandidatnivån krävs dock att ett nytt samarbetsavtal tecknas med Teologiska fakulteten i Uppsala.

Vid sidan av högskoleutbildningen bedriver JTH s.k. pastoral utbildning, dvs. kurser som inte ger högskolepoäng men som motsvarar de övriga kompetenskrav som EFS och Svenska kyrkan ställer på blivande präster. De pastorala delarna är återkommande utbildningsmoment under hela studietiden, samt utgör en avslutande pastoral termin efter genomgången högskoleutbildning. Dessa moment motsvarar de kurser som ges vid Svenska kyrkans pastoralinstitut i Lund och Uppsala. Att på detta sätt varva högskoleutbildning och pastoral utbildning har blivit JTH:s signum, och benämns ibland den "integrerade pedagogiska modellen".

Antalet studerande på kandidatprogrammet beräknas uppgå till ca 160 personer om man räknar programstudenter på alla årskurser och inriktningar. Till miljön bidrar också studenter på fristående kurser (2007, ca 100 st.). Årligen antas ca 30 studerande till programmet och ungefär lika många har avslutat sina studier på olika nivåer. Genomströmningen är för närvarande god.

¹ Utöver dessa inriktningar har man skissat på en Praktisk teologisk religionspedagogisk inriktning som också skulle innehålla en kurs i Teologi, ungdom, barn och kultur om 15 hp. Då denna är mer preliminär än de övriga tre inriktningarna tar vi inte upp den vidare i detta utlåtande.

Lärarkompetens

JTH har för närvarande totalt 13 tillsvidareanställda personer i lärarkollegiet, varav åtta är disputerade lektorer. En av adjunkterna planerar att disputeras höstterminen 2007. Två lärare har docentkompetens vid Uppsala universitet. En av docenterna har även professorskompetens och är anställd som professor II på 10 % vid Missionshögskolan i Stavanger. Följande lärarkompetens finns vid JTH:

Exegetisk teologi:

2 lektorer, varav 1 docent

Systematisk teologi:

2 lektorer, varav 1 med professorskompetens

1 adjunkt

Historisk/praktisk teologi:

4 lektorer

3 adjunkter, varav 1 logonom/sångpedagog

1 studierektor med viss undervisning

Antalet heltidsekvivalenter uppgår till nästan 11 st (10,58). Utöver detta har en lärare varit projektanställd på halvtid under läsåret 2006-2007 för att arbeta med ett internationellt utbyte. Lektorerna har 20 % avsatt för forskning i sina tjänster. Utbildningsuppdragets omfattning gör dock arbetssituationen ansträngd. Forskningsmöjligheterna blir därmed begränsade.

Bedömning

Utbildningens förutsättningar

Lärarkompetens

Lärarkompetensen har utvecklats på ett positivt sätt sedan 2002 års utvärdering (2002:4 R). Det område som benämns "Tro och omvärld" är integrerad med den praktiska teologin och den systematiska teologin. Omvärldsanalysen är därför tillfredsställande utförd. Däremot saknas lärartjänst i religionshistoria, ett ämne som räknas till teologin. I likhet med de övriga teologiska högskolorna, finns kompetensen knuten till utbildningen genom externa avtal och anställningar. För JTH är avtalet med Teologiska fakulteten vid Uppsala universitet, om undervisning i religionshistoria inom baskursens ram, därför viktigt. Då ett sådant avtal är omförhandlat, bedömer vi att kompetensfrågan är löst vid JTH. Kvinnliga disputerade lärare saknas dock vid JTH. Detta bör åtgärdas snarast.

Infrastruktur

Som redan nämnts är ett fortsatt samarbete med Teologiska fakulteten vid Uppsala universitet en viktig förutsättning för att bedriva kandidatprogram vid JTH. Både personal och studenter framhåller det positiva i att varva studier vid universitetet med studier på JTH inte minst i ett studiesocialt perspektiv.

De ekonomiska implikationerna av examensrätt i teologi motsvarande 180 hp, behöver dock utredas ytterligare. Det finns anledning att anta att Teologiska fakulteten önskar ekonomisk kompensation för undervisning på baskursen och fördelningen av medel för kurser på C- och D-nivå, där båda utbildningsanordnarna är involverade, är inte klarlagda. Idag finansieras utbildningen vid JTH genom statliga bidrag motsvarande 70 utbildningsplatser, genom anslag från Evangeliska fosterlandsstiftelsen för pastorsutbildningen och genom Svenska kyrkan för prästutbildningen. Mindre anslag för uppdragsutbildning finns också. Vi menar dock att goda förutsättningar finns för omförhandling av samarbetsavtal, och att den ekonomiska situationen därmed finner en lösning.

Styrelse finns och klara gåingar för uppföljning av ansvarsfrågor inom utbildningen finns. Nya lärare utses av styrelsen.

Biblioteket vid JTH har tillräcklig kvalitet.

Utbildningsmiljö

Jämfört med tidigare granskningar har utbildningsmiljön vidgats både genom större antal lärare och studerande samt genom bredare kursutbud. Antalet studerande har ökat och inom studerandegruppen finns representation för olika trosinriktningar. Även inom lärargruppen finns olika samfund representerade och olika uppfattningar i trosfrågor är självklara. Det är tydligt att den lilla miljön främjar ett tvärvetenskapligt tänkande och en livlig diskussion över ämnesgränserna. Kontakten mellan lärare och studerande blir också god. Den lilla miljöns problem är samtidigt risken för homogenitet. Bedömargruppen vill därför påminna om de kritiska synpunkter som har framförts vid tidigare granskningar, senast vid 2002 års utvärdering (2002:4 R). Samtidigt som det ligger ett stort värde i den pedagogiska modellen finns risken att en homogenitet i studerandegruppen kan bli följd och att uppdelningen mellan akademisk teologi och konfessionell formatering blir oklar. Bedömargruppen noterar dock att en ökad öppenhet i trosfrågor eftersträvas, och att de studerandes kritiska och kreativa tänkande stimuleras. Vi noterar samtidigt att utbildningsmålen, och i viss mån kursmålen, i alltför begränsad omfattning omnämner behovet av kritisk distans till det studerade objektet.

Det är således tydligt att JTH har vidgat sin målgrupp av studerande, ökat sitt kursutbud och utvecklat sitt samarbete med Uppsala universitet. JTH har också utformat en hemsida som betonar mångfalden vid högskolan.

Vi saknar dock en handlingsplan för fortsatt arbete i denna riktning och intrycket är att påpekandet från 2002 års utvärdering endast delvis har följts upp.

I den lilla miljön ingår att lärarnas insatser blir viktiga och att undervisningen betonas på forskningens bekostnad. Även om det finns ett tydligt intresse av att främja forskning i tjänsten, är det övervägande intrycket att forskning är litet förekommande. Det är också oklart hur lärarnas egen forskning byggs in i undervisningen. En gång om året anordnas dock en seminariedag där lärarnas forskning presenteras för studenterna.

En genomgång av kurslitteraturen visar att den är uppdaterad på aktuell forskning. Den ger en god översikt och introducerar de problem som studeras. Problemen förefaller dock vara valda mer med hänsyn till traditionell teoribildning än i relation till kritisk teori. Det saknas en mer kritisk granskning av religionens funktioner, t.ex. genom feministisk teori.

JTH har goda kontakter med motsvarande utbildningar i Afrika, England och USA. Denna internationalisering är viktig. Denna har hittills inte resulterat i avtal om utbildningsutbyte med institutioner utomlands. Om JTH får examensrätt på kandidatnivån kommer detta att underlättas.

Utbildningens utformning

Styrdokument

Styrdokument och diskussioner vid platsbesöket visar på en stor medvetenhet om pedagogik och progression vid JTH. Denna medvetenhet återspeglas i de utbildningsplaner och kursplaner som redovisas. Progressionen inom utbildningsprogrammet är mycket väl beaktad och i detta avseende anser vi att JTH:s ansökan är föredömligt genomarbetad och genomskinlig. Av stor värde är också att samtliga i lärarkollegiet har deltagit i arbetet med att ta fram nya kursplaner och utbildningsplaner anpassade till den nya examensordningens krav på progression och fördjupning, såväl administrativt som pedagogiskt.

Vi konstaterar samtidigt att det finns en oklarhet om teologibegreppets innehåll. JTH har valt att ansöka om examensrätt på kandidatnivå i teologi och har angivit tre ämnesområden som nödvändiga för att uppnå denna examen. Fördjupningen sker därmed inte inom ett ämnesområde utan inom teologin som helhet. På detta sätt anser JTH att högskolan uppfyller den nya förordningens krav på fördjupning inom ett huvudområde.

Denna oklarhet är inte unik för JTH. Samma problematik återfinns vid samtliga teologiska utbildningar i Sverige. Den hänger samman med att den nya examensordningens tyngdpunkt på fördjupning på 90 hp inom ett huvudområde inte korrelerar med de teologiska utbildningarnas tradition av att tillhandahålla progression på bredden.

För närvarande pågår en diskussion om hur området bör definieras mellan de lärosäten i Sverige som anordnar utbildning i teologi/religionsvetenskap. Frågan är vilka ämnesområden som bör ingå i en kandidatexamen i teologi/religionsvetenskap och hur progressionen bör vara utformad för att uppfylla den nya examensförordningens krav om fördjupning inom huvudområdet. Det är av stort värde att JTH har varit aktiv i dessa diskussioner på nationell nivå. Det är nödvändigt att frågan behandlas av samtliga utbildningsanordnare i teologi/religionsvetenskap – inte minst inför kommande ämnes- och programutvärdering.

Undervisning, kurslitteratur och examination

Undervisningen består av både lektioner med undervisningsgrupper på mellan 20 och 35 studerande, samt av övningar, arbete och diskussioner i mindre grupper. Även examinationsformerna varierar. De kan vara skriftliga eller muntliga och i form av salskrivning eller hemskrivning. Det ingår i den pedagogiska modellen att variera formerna för inläring. Modellen framhålls som särskilt framgångsrik och har genom sitt goda rykte bidragit till rekrytering av studerande. Kurslitteraturen håller god standard. Som ovan påpekats är dock kvinnliga lärare underrepresenterade och detta gäller också författare till kurslitteraturen. Som också nämnts ovan saknas en mer systemkritisk ansats som t.ex. berör religionens problematiska roll. Detta har delvis uppmärksammats av lärare och studenter på JTH. Det är angeläget att denna fråga bearbetas vidare inom lärarkollegiet.

Utbildningens resultat

Säkring av examensmålen

Betygskriterier, instruktioner för tentamina och annan examination finns klart dokumenterade i kursplaner. Dessa är väl anpassade till den nya examensordningen.

Genomströmningen vid JTH uppmärksammades i 2002 år utvärdering (2002:4 R). Då avbröt 25 % av de studerande sina studier. Detta problem har nu undanröjts och genomströmningen är för närvarande god. Av de 166 studenterna deltar 52 i det treåriga och 114 i det femåriga programmet. Av dessa hade 35 studieuppehåll. Antal helårsprestationer var 75 under år 2006. 16 personer examinerades år 2006, 4 från det

treåriga och 12 från det femåriga programmet. 16 personer tog ut högskoleexamen efter två års studier. Ht 2006 antogs 34 nya studerande, varav 15 till treårigt program och 19 till femårigt program. Flertalet fullföljer därmed studierna.

JTH har ett väl fungerande system för utvärdering och kvalitetssäkring av utbildningens kurser. Dessa följs upp genom skriftlig utvärdering i slutet av varje kurs. I mitten av varje termin äger en återkoppling rum, tillsammans med lärarna, och i slutet av varje termin utvärderar studenterna i varje årskurs tillsammans med rektorn terminens kurser. Detta bidrar till konkreta förändringar av undervisningen. Även examinationsformerna diskuteras och förändras efter önskemål från studenterna.

Det finns en aktiv studentkår som fungerar väl.

Slutgiltigt omdöme och yttrande

Johannelunds teologiska högskola utgör en god utbildningsmiljö med en särskild pedagogisk profil. Infrastruktur och stöd är tillfredsställande. Den lilla utbildningsmiljön medför både styrkor och svagheter. Studenter, och lärare, uppskattar närheten i utbildningssituationen. De ser samtidigt en fördel i samarbetet/samläsningen med Uppsala universitet. Det finns en risk att den lilla miljön ej medger bredd och mångfald i utbildningsmiljön, men lärarkompetensen har systematiskt förstärkts under senare år och studentpopulationen har breddats. Det är viktigt att denna medvetna och positiva utveckling drivs framåt. Lärarstaben behöver ytterligare breddas avseende kön.

Den successiva fördjupningen inom huvudområdet teologi, som skall omfatta minst 90 högskolepoäng, utgör ett problem som är avhängigt av att den traditionellt breda yrkesexamen (teol kand) omvandlas till en generell examen med större krav på djup. Problemet delas med alla teologiska och religionsvetenskapliga utbildningsanstalter. Denna fråga bör särskilt beaktas vid den kommande ämnes- och programutvärderingen.

Vi föreslår att Johannelunds teologiska högskola ges rätt att utfärda kandidatexamen i teologi.